

А. О. ЛЯШ,
*канд. юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права та правосуддя,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
ім. академіка С. Дем'янчука
Г. П. НИЖНИК,
*ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Київського національного університету внутрішніх справ**

СПРОЩЕНИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ

Анотація

Розглядаються окремі проблеми теорії і практики застосування спрощеного судового розгляду кримінальної справи.

Аннотация

Рассматриваются отдельные проблемы теории и практики применения упрощенного судебного рассмотрения уголовного дела.

Annotation

The separate problems of theory and practice of application of the simplified judicial trial of criminal case are examined.

Судове слідство являє собою центральну, головну частину судового розгляду кримінальної справи, завданням якої є остаточне дослідження й оцінка доказів у справі в умовах гласності, усності, безпосередності процесу та змаїлільності сторін. Результатом дій суду та учасників судового розгляду є вирішення головного питання кримінального судочинства - про винуватість чи невинуватість особи, притягнутої до кримінальної відповідальності. Тільки докази, дослідженні в ході судового слідства, можуть бути покладені в основу обвинувального чи виправдувального вироку або іншого акта правосуддя [1, 582].

Суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового розгляду, визнати недоцільним дослідження доказів стосовно тих фактичних обішвин справи та розміру цивільного позову, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють підсудний та інші учасники судової о розгляду зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності та істинності їхньої позиції, а також роз'яснює їм, що в такому випадку вони будуть но ііквілені права оспорювати ці фактичні обставини справи та розмір цивільною позову в апеляційному порядку (ч. 3 ст. 299 КПК).

У кожному випадку суд має визначитися, чи буде достатньо справедливим шіпосовувати порядок дослідження доказів, передбачений ч. 3 ст. 299 КПК та

чи може бути постановлено рішення без заподіяння шкоди інтересам правосуддя загалом та певної особи - учасника процесу зокрема.

За даними матеріалів судової практики у більшості справ спрощене судове провадження полягає в тому, що суди визнають недоцільним допит свідків але обов'язково досліджують шляхом оголошення змісту інших письмових доказів, що зібрані органами досудового розслідування це стосується протоколів слідчих дій та інших документів.

Передбачивши можливість спрощеного судового розгляду кримінальної справи законом не конкретизовано, у яких саме справах воно можливе. Тому суди вирішують ці питання самостійно. В переважній більшості на практиці це кримінальні справи про злочини невеликої та середньої тяжкості у яких на досудовому слідстві обвинувачений визнав себе винним повністю. При спрощеному судовому розгляді можна виділити два аспекти: вольовий та інтелектуальний. Згода підсудного на застосування спрощеного судового розгляду повинна бути добровільною, тобто відповідати дійсному волевиявленню особи (підсудного) та доцільною, оскільки у випадку апеляційного оскарження нею вирок суду будуть з'ясовуватися лише ті фактичні обставини справи, які оспорувались у суді першої інстанції.

Аналіз судової практики свідчить, що відсутній єдиний порядок спрощеного провадження, судами допускаються окремі помилки [2, 56]. У деяких справах не досліджуються у повному обсязі дані, що характеризують особу підсудного, які враховують при призначенні виду та міри покарання. Тому деякі автори, у зв'язку з цим вважають, що під час вирішення питання про застосування спрощеного судового розгляду справи необхідно враховувати складність кримінальної справи, кількість епізодів, особистості підсудних, їхній вік, психічний і фізичний стан та якість зібраних під час досудового слідства доказів і пропонують не зменшувати обсяг доказів, що підлягають дослідженню в судовому засіданні у справах щодо неповнолітніх підсудних та осіб, які через свої фізичні чи психічні вади, похилий вік (для жінок - 50, для чоловіків - 55 років) не можуть повною мірою реалізувати своє право на захист від обвинувачення.

На думку цих науковців, яку ми підтримуємо, спрощений порядок судового розгляду справ недоцільно застосовувати:

- в разі, коли санкції статей КК передбачають можливість призначення покарання понад п'ять років позбавлення волі у тому числі і довічного позбавлення волі;
- у справах про вчинення особливо тяжких злочинів;
- за наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього підсудного, не пов'язану з психічним захворюванням. У таких справах має бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними [2, 52].

Прокурорам пропонується уважніше підходити до спрощеного провадження і у судовому засіданні перед початком судового розгляду справи у зазначених вище випадках наполягати на необхідності дослідження матеріалів справи в

повному обсязі, висловлювати думку щодо клопотань з цього приводу інших учасників судового розгляду [2, 55].

Разом з тим, в окремих справах, прокурори всупереч зазначеним рекомендаціям, не в повній мірі з'ясувавши позицію підсудного самі пропонують суду застосувати спрощений порядок провадження.

Так Сарненським районним судом Рівненської області розглядалася кримінальна справа по обвинуваченню К. у вчиненні злочину, передбаченого ч.3 ст. 185 КК. В процесі судового слідства під час визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, прокурор висловив думку про недоцільність дослідження доказів у повному обсязі, обмежившись лише допитом підсудного. Сам підсудний також не заперечував проти спрощеного судового розгляду. Однак, на думку суду, підсудний К. не повній мірі усвідомлював зміст ч.3 ст. 299 КПК, а саме, що в апеляційному порядку він буде позбавлений права оспарювати фактичні обставини справи, які не розглядались в суді першої інстанції. Тому суд не погодився з пропозицією прокурора і виніс ухвалу про дослідження доказів у повному обсязі [4]. Таким чином суд врахував інтереси підсудного, оскільки за вчинення злочину йому могло бути призначено покарання у виді позбавлення волі на строк до шести років. За тяжкістю цей злочин може бути віднесений до категорії тяжких (ч.4 ст. 12 КК).

Крім того, відсутня єдина практика формулювання судами мотивувальної частини вироку у разі застосування спрощеного судового розгляду. Так деякі суди обґрунтовують вирок лише показаннями підсудного, який визнав себе винним під час судового слідства, інші - посилаються як на показання підсудного так і на інші матеріали кримінальної справи незважаючи на те, що вони не були досліджені судом. В окремих справах суди наводять усі докази, які вказані слідчим в обвинувальному висновку, але не були досліджені в судовому засіданні.

У зв'язку з викладеним правильною, на нашу думку, слід визнати практику і їх судів, які у разі застосування положень ч.3 ст.299 КПК обґрунтовують свої висновки у вирокі лише тими доказами, які були досліджені в ході судового слідства (ч.2 ст.323 КПК) із зазначенням, що показання підсудного відповідають фактичним обставинам справи і ним не оспарюються.

Література:

1 *Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Т. Маляренка, В. Г. Гончаренка. -К.: Форум, 2003.*

2. *Картаган Н. Практика підтримання державного обвинувачення у кримінальних справах //Прокуратура, людина, держава. - 2005. - № 1.*

3. *Маляренко В. Т., Вернидубов І. В. Прокурор у кримінальному судочинстві:*

Деякі проблеми та шляхи їх вирішення. - К.: Юрінком Інтер, 2001.

4 *Кримінальна справа № 46/342-06. Архів Сарненського районного суду Рівненської області. 2006*